

Alpski svizec

(*Marmota marmota*)

Gorska žival meseca

Besedilo in Fotografija: Milan Vogrin

Naj najprej navedem podatek, ki se bo marsikomu zdel presenetljiv: alpski svizec, ki ga srečujemo v Alpah, sodi v družino veveric! Veveric torej, ki so se prilagodile na življenje v brezdrevesni pokrajini in pod zemljo.

Rod svizev je dokaj številen, največ vrst naseljuje Severno Ameriko in Azijo, v Evropi pa živita dve vrsti: že omenjeni alpski svizec in stepski svizec, ki v Evropo »pokuka« tam okrog Črnega morja. Alpski svizec je bil pred zadnjo poledenitvijo razširjen širom po Sloveniji, o čemer danes pričajo številne in pogoste najdbe okostij. Ledena doba pa je bila za našega svizca pogubna, saj je iz naših Alp izginil. Obdržal se je le v Zahodnih Alpah. Prav od tam izvirajo tudi naši današnji svizci, ki so bili k nam uspešno naseljeni pred dobrimi štiridesetimi leti in sicer najprej v Julijce, kjer so še danes najštevilnejši. Naselili so jih tudi v Karavanke in Kamniško-Savinjske Alpe. Dokaj enostavno jih lahko opazujemo na Mangartskem sedlu: poiščemo primerno pobočje in opazujemo oziroma poslušamo, od kod prihajajo predirljivi žvižgi.

Svizec je precej velika žival, meri dobrega pol metra, rep pa je kratek, krajši kot 20 cm. Tehta od tri pa vse tja do osmih kilogramov, odvisno tudi od letnega časa. Telo je čokato in robustno. Noge so kratke, na prstih pa ima močne kremplje, ki mu še kako prav pridejo pri kopanju rogov. Dlaka je rjavkasta in kratka. Po zgornji strani je nekoliko temnejši, posebej še okrog glave. Sicer pa pri

Svizec je prišel iz skrivališča med skalovjem

nas ne moremo pričakovati, da se bomo s svizcem srečali iz oči v oči, saj je izredno plaha žival. Kakor hitro opazijo morebitno nevarnost, se oglasijo s piski in če se nevarnost, recimo človek, še bolj približa, se urno poskrijejo v svojih rovih. Vendar kmalu zopet pridejo na plano. Niso pa povsod tako plašni: ob poteh z veliko obiskovalci in ob obleganih kočah znajo biti precej zaupljivi. Povsem drugače je v primeru, da jih je preplašil pes ali morebiti celo planinski orel, v Alpah poleg lisice njihov najhujši sovražnik. Takrat lahko v rovih ostanejo tudi po več ur. Med sabo se sporazumevajo z žvižgi, torej zvočno, in s pomočjo vonjav. Iz žlez, ki jih imajo ob straneh glave na licih, izločajo posebne izločke, ki jih nanašajo na obrobne dele svojega območja, ter na ta način obveščajo sovratnike o zasedenosti območja.

Svizci so dnevne živali, ki živijo v nekakšnih družinskih skupnostih, le-te pa sestavljajo kolonije. Najraje naselijo južna pobočja alpskih pašnikov in travnikov nad gozdno mejo. Pomembna so tudi tla, saj mora biti dovolj prsti, da si vanjo lahko kopljejo rove. Vhod v rov je običajno pod kakšno skalo, svež rov pa prepoznamo po sveže izkopani zemlji. Rovov je več, le eden pa je glavni, v tem družina tudi prezimi. Ostali rovi so poletni, kjer svizci preživijo noči ali pa se v njih skrivajo pred plenilci. Tam, kjer je veliko skal in naravnih razpok, se svizci, namesto da bi kopali poletne rove, zadržujejo tudi med njimi. Na takšen primer lahko naletimo v narodnem parku Gran Paradiso. Rov, posebej zimski, se konča z brlogom, ki je kakšna dva metra pod zemljo, obložen pa je s travo kot izolacijo. Te je lahko tudi do 10 kg.

Večji del dneva svizci preživijo v iskanju hrane, kar še posebej velja za jesenski čas, ko si nabirajo zalogo za dolgo zimo. So rastlinojedi; na dan potrebujejo preko kilograma različnih trav in zelišč. Kot veliki jedci imajo tudi veliko iztrebkov, tudi do devet kilogramov na glavo se menda nabere v enem letu. Ena sama družina torej lahko pridelala kar stot gnojila, kar vsekakor ni zanemarljiva količina.

V mesecu oktobru ali novembru se odpravijo k zimskemu počitku, ki lahko traja tudi pol leta, torej vse do spomladi. Vhod dobro zatesnijo z zemljo, nastiljem in kamenjem ter tako preprečijo vdor hladnega zraka v zimsko »spalnico«. Vendar, kakor je bilo ugotovljeno, ne spijo povsem trdno, pač pa se vmes tudi zbujajo. Takrat izločijo izločke, ki so se nabrali v telesu. Sicer pa v času hibernacije močno zmanjšajo vse življenjske funkcije. Telesna temperatura se jim krepko zniža, na okrog 5°C, srce bije le še do trikrat na minuto, število vdihljajev pa pade na 1 do 4 na minuto. Če temperatura okolice pade pod 4°C, se svizci zbudijo. Takrat povečajo porabo rezervne hrane v obliki podkožne tolščice, čemur pravimo termogeneza. S svojo toploto ogrejejo brlog in s tem preprečijo, da bi zmrznili. Če si v jesenskem času niso nabrali dovolj zaloga tolščice, se v dolgih ostrih zimah lahko zgodi, da se svizci iz zimskega spanja nikoli več ne prebudijo.

Svizec pri nas sodi med lovno divjad, vendar ga lovci ne lovijo. Drugače je v tujini, kjer je ponekod cenjena trofeja. Svizčeva maščoba naj bi bila precej cenjena v ljudskem zdravilstvu, medtem ko njegov kožuh zaradi grobosti v krznarstvu ni cenjen. ○

